

University of Groningen

The missal of Cardinal Bertrand de Deux

Cassee, Helena Cornelia

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2008

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Cassee, H. C. (2008). The missal of Cardinal Bertrand de Deux: a study in 14th-century Bolognese miniature painting. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

SAMENVATTING

De niet gesigioneerde miniaturen in het missaal *Cod. Cap. 63B*, dat zich in de *Biblioteca Vaticana* te Rome bevindt, zijn tot nu toe aan de zogenaamde 'Pseudo-Niccolò' toegeschreven. Men beschouwt deze miniaturist als de leermeester van de meest bekende illuminator uit het Bolognese milieu in de tweede helft van de 14de eeuw, Niccolò da Bologna, die veel van zijn miniaturen signeerde en soms ook dateerde. Op grond van historische gegevens betreffende de opdrachtgever van het missaal, de franse kardinaal Bertrand de Deux, die pauselijk nuntius in Italië was, blijkt, dat het missaal verlucht werd tussen 1338 en 1348.

Het vroegste werk van Niccolò da Bologna is te zien in het *Getijdenboek Cim. 4* in de *Stiftsbibliothek* te Kremsmunster. Dit handschrift is door de scriptor Bartolomeo de' Bartoli in 1349 gesigioneerd en gedateerd. De randlijst om twee miniaturen in dit manuscript is om stylistische redenen duidelijk niet van de hand van Niccolò da Bologna, maar van de zogenaamde 'Pseudo-Niccolò'. Op fol. 11 geeft deze anonymus zijn naam prijs: "Andreas me pinsit". Bovendien schreef de zogenaamde 'Pseudo-Niccolò' in een aan hem toe te schrijven miniatuur in de *Vaticaanse codex Urb. Lat. 161*, fol. 107 de letters *DREA*, die als een signatuur gelezen kunnen worden.

Andrea da Bologna wordt dus in dit proefschrift gepresenteerd als de miniaturist van het missaal van Bertrand de Deux. Behalve dit missaal verluchtte deze kunstenaar voornamelijk juridische manuscripten. Omdat er op dat gebied nog geen duidelijke beeld-tradities bestonden, kon Andrea da Bologna in deze juridische codices zijn fantasie de vrije loop laten. Soms tekent hij het Bologna van zijn tijd als het ware 'naar het leven'. In het missaal *Cod. Cap. 63B* heeft Andrea de traditionele christelijke taferelen zeer levendig en realistisch weergegeven.

De bijzondere ikonografie van het missaal staat niet op zich zelf.

In het werk van Niccolò da Bologna, die veel christelijke manuscripten illumineerde, en in de meer monumentale schilderkunst op paneel en fresco in Bologna en omstreken ziet men vaak een even gedurfde en originele aanpak. Er zijn verschillende factoren aan te wijzen, die bijdroegen tot de eigen geaardheid van de 14de-eeuwse Bolognese kunst:

ten eerste het feit, dat in Bologna de beroemde juridische faculteit, Studium Generale, gevestigd was, betgeen een toevloed van personen uit binnen- en buitenland met zich bracht; hieruit vloeit voort, dat invloeden van buiten af in sterke mate aanwezig waren. Voor de universitaire bevolking werden zeer veel (verluchte) handschriften vervaardigd. Deze miniaturen met seculiere voorstellingen waren niet gebonden aan traditie, zodat een geheel eigen stijl kon ontstaan;

ten tweede hadden Bologna's kunstenaars weinig affiniteit met de Toscaanse kunst; zij voelden zich vooral verbonden met de Romaanse erfenis van de kunst in de Po-vlakte.

Hoewel steeds werd aangenomen, dat Niccolò da Bologna de grote vernieuwer was op het terrein van de miniatuurkunst in de tweede helft van de 14de eeuw, moet worden geconstateerd dat deze rol niet aan hem, maar aan Andrea da Bologna toekomt.

Het oeuvre van Andrea da Bologna ontstond grotendeels in de veertiger jaren van de 14de eeuw en het missaal Cod. Cap. 63B is een van de hoogtepunten ervan.